

REYKJANES A POČTA GRINDAVÍKU

Keď som prvý raz uvidel mapu Islandu zameranú na jeho tektonicko-vulkanické DNA, zaujal ma na nej mierne zvlhnutý diagonálny pruh prechádzajúci celým ostrovom z juhozápadu na severovýchod – lokalizácia priebehu neustále sa zväčšujúcej štrbiny medzi severoamerickou a euroázijskou litosférickou doskou. Tej istej štrbiny, ktorá v dávnej minulosti cez najviac oslabené miesta „porodila“ mnohé ostrovy v Atlantiku vrátane Islandu. Jej tehotenstvo je permanentné a vysoko rizikové. Pre Atlantik, Ameriku, Európu a možno aj celý svet. Sopka Laki to už relatívne nedávno testovala.

Na Islande sa osudová štrbina vynára z Atlantiku na západnom pobreží a jej tektonický pruh zaberá takmer celú rozlohu polostrova Reykjanes. Všetko medzi letiskom, Reykjavíkom a Grindavíkom je navyše pokryté aj starými lávovými poliami.

Relatívne dlho sa tam podzemné sily správali slušne a väčšími erupciami sa pripomínali skôr sopky – staré známe firmy z minulosti – nachádzajúce sa mimo polostrova Reykjanes: Grímsvötn, Hekla, Bárðarbunga, Krafla... V ostatnom čase to však začalo búchať aj na polostrove, zvyčajne iba slabšie, zato efektne. Zdá sa, že pekelného materiálu sa medzičasom nahromadilo na polstoročie dopredu.

Začiatok obdobia renesancie vulkanickej aktivity na polostrove mám slušne zmapovaný. Reykjanes je v itinerároch cestovíek bohato zastúpený – je na ňom letisko Keflavík, ohromná príroda v oblasti jazera Kleifarvatn, parádne geotermálne areály Seltún-Krýsuvík a Gunnhver a žiarivá hviezda svetových termálov Modrá lagúna v tesnom susedstve Grindavíku.

Najprv to búchalo ani nie desať kilometrov východne od Modrej lagúny a hlavným kráterom bol Fagradalsfjall. Ten posielal lávu údoliami na juhozápad priamo na mestečko Grindavík. Neskôr sa začali otvárať až štvorkilometrové štrbiny vyvrhujúce lávu, ktorej objem sa tým na povrchu výrazne zväčšil. Napriek horúčkovitej výstavbe hrádzí sa jej podarilo Grindavík dosiahnuť a po evakuácii zmeniť na zakázanú zónu – mesto duchov. Zhoreli tri budovy, viaceré boli staticky narušené, časť mesta sa prepadla nižšie a mnohé trhliny na uliciach aj lávou

odrezané prístupové cesty sú krutou predzvesťou viac ako neistej budúcnosti.

Nie je nad osobnú skúsenosť, hoci náhodnú: Bol som práve na Islande a ten deň mal zvláštny program, nečakane zahŕňajúci až dve návštevy kúpacích areálov – v prírode a v Modrej lagúne. Spôsobila to vynútená zmena, lebo večer predtým prišlo z Reykjavíku storno pozorovania veľrýb pre silný vietor. Musel som vymyslieť niečo náhradné a improvizácia neponúkala vďaka veternému počasiu a časovým obmedzeniam veľa iných možností. Účastníci si nakoniec hlasovaním zvolili kúpanie v prírode.

Pozitívom bolo, že som sprevádzal malú skupinu a musel som teda aj šoférovať mikrobús. Nie, šoférovanie nie je žiadnou výhrou, ale prináša nemalú výhodu pri zmene programu – slobodu voľby. Vybrali sme sa teda do Hveragerði, kde je pahorkatina nad mestom plná dymiacich prejavov geotermálne silno aktívnej zóny

ANDA-ILÚZIA

Zakaždým sa mi žiada napísať už aj tak pôvabný názov najjužnejšieho španielskeho autonómneho spoločenstva v tomto tvare. Opakovane sa utvrdzujem v presvedčení, že po Škandinávii je druhou najlepšou turistickou destináciou Európy práve Andalúzia. V mnohých parametroch na ňu nemá ani Škandinávia. Na bravúrne namiešaný koktejl mediteránskeho koloritu, úchvatného pobrežia, skvelej architektúry, fascinujúcich dejín, neodolateľnej gastronómie, kontrastu zasneženej Sierry Nevady a iba dvesto kilometrov vzdialenej rozpálenej Afriky, omamnej flóry a uhrančivo vášnivého folklóru...

Okrem základných ingrediencií si svoj podiel na majstrovsky vyváženej chuti Andalúzie presadilo aj množstvo ďalších dochucovadiel: pestrosť pôvodu obyvateľov, záhadná južanská zmes ležérnosti a temperamentu, nekomplikovaný prístup k životu, vplyv a hojnosť slnečného svitu, gestá, rituály... Môžu byť zvýraznené či potlačené ročnou dobou, regiónom, religiozitou, turizmom, ale je to tam.

Cudzinci do Andalúzie prakticky bez výnimky lietajú. Najväčšie počty smerujú za Picassom: letisko v Malage nesie meno najznámejšieho rodáka a prijíma približne štyri pätiny návštevníkov pobrežia Costa del Sol. Počas hlavnej sezóny je poriadne vyťažené, hoci aj celoročný počet cestujúcich je úctyhodný. Dvadsať miliónov! Ak sa počas letu vydarí počasie a viditeľnosť, môžete pri pristávaní získať nemalý bonus navyše: veľmi pôsobivý pohľad na horúcu Granadu pod zasneženými (!) vrcholmi Sierry Nevady. Síce ešte z pomerne veľkej výšky, lenže už o niekoľko minút budete „surfovať“ tesne nad fascinujúcou textúrou pohorí Sierra de Mijas a El Torcal pozvoľna klesajúcich k moru. Uchváti vás farebnosť – pre celé Španielsko tak charakteristická červenozem a mnohé detaily (priehrady, bazény, zavlažovacie nádrže, viadukty, portály tunelov, kaňony...), predovšetkým ale prenádherný

REINE A ĎALŠIE NEUVERITEĽNOSTI

Lofoty sú absolútnou zárukou, že sa počas ich návštevy budete vždy pohybovať v prekrásnom prostredí. Vyslovene sa mi žiada použiť metodiku kategorizácie hotelov podľa ich úrovne; v takom prípade by bol štandard Lofôt na piatich hviezdčkách s občasnými presahmi do ešte vyšších úrovní. Tam, kde sa už zvyknú umelo pridávať ďalšie hodnotiace kategórie typu 7+, 7*, super lux, extraordinary a podobne. Krása súostrovia sa ťažko opisuje, hlavne ak zároveň platí, že niektoré zóny sú bez preháňania neopísateľne nádherné.

Trochu odbočím, ale iba preto, aby som si pomohol ďalším príkladom: Keď som v začiatkoch objavovania Nórska hľadal preň čo najvýstižnejšie charakteristiky, ujali sa dve: Nórsko je krajina, kde je každý deň nedela a kde nikto nič nerobí a všetko je urobené. Po čase ma očaril postreh môjho brata, že v tej krajine vlastne nie je chudoba – všetko začína na dobrom až veľmi dobrom štandarde.

To platí aj pre Reine. Usadlosť zasadenú do krajiny pripomínajúcej scénoграфию geniálneho, ovšem príliš vyšinutého umelca, jasne premotivovaného túžbou po dosiahnutí paranormálneho účinku. Ak to bolo s podporou nedovolených psychotropných prostriedkov, tak ten materiál musel byť mimoriadne kvalitný.

Kľúčom na objasnenie, o akej „scéne“ vlastne hovoríme, je nadhľad. Z paraglajdu, balóna, ultralajtu, dronu či satelitu. Najlepšie v 3D. Existuje ale aj jedna reálna možnosť – a zároveň najlepšia – že pohľad zhora na zázrak menom Reine zažijete aj s celým spektrom benefitov ako špičková turistika, fyzická únava, dokonalý vzduch, zvuky prírody ako zvýrazňovače velebného arktického ticha a všetkých ďalších známych aj nedefinovateľných elementov zúčastňujúcich sa na tvorbe výnimočnosti.

Reinebringen. Tak sa volá jeden z najznámejších výstupov a hrebeňoviek na svete. Donedávna nebol prístupný všetkým, hoci väčšina turistov ho dokázala zvládnuť. Takmer všetci, ktorí boli priemerne zdatní a nemali problémy s výškami. V súčasnosti sa už naň môže vybrať vlastne každý, kto zvládne 500 výškových metrov. Pred niekoľkými rokmi sa totiž v Nórsku zjavili Nepálci a začali sa angažovať v turizme. Osobne som ich zaregistroval ako sprievodcov skupín, ktoré sa rozhodli dopriať si zážitok pohybu po ľadovcoch. Konkrétne na Nigardsbreene. Sú

zvláštne tichí, hlbaví a akoby ponorení do seba. S mierom v očiach. Ešte aj potešenie z toho, že ich pozdravím „Namasté“ (vďaka Jirkovi Kolbabovi, ten si s nimi navyše vždy pokecá aj o Nepále), je akési introvertné.

Ďalšia partia začala s úpravou výstupovej trasy práve na Reinebringen. Kameň po kameni so spirituálnym himalájskym inštinktom a vrozeným fortieľom ukladali na strmý svah nebeské schodisko. Stairway To Heaven. Aktuálne tam už neexistujú úseky, na ktorých ste dovtedy mohli mať oprávnený strach, že sa vďaka veľmi strmému sklonu nemusíte vždy udržať na nohách. Alebo aj na kopci.

Nevedel som sa dočkať, kedy si Reinebringen bezpečne vyšliapem po tom nekonečnom schodisku „himalájskou cestou“. Nedávno sa to stalo. Výsledok ma

Reine

nepredstaviteľným počtom návštevníkov. Vtedy bolo už, našťastie, vytýčených a označených niekoľko túr, ale certifikovaní horskí vodcovia mohli vodiť klientov aj na *terru incognitu* – neznáme terény. Skvelý chýr prvých nevšedných túr vzápätí doslova preplnil Zakopané poľskou spoločenskou a umeleckou elitou – nemýliť si, prosím, so súčasným šoubiznisom – z Varšavy i ďalších veľkých miest, sporadicky aj zo zahraničia. Začalo sa objavovanie Tatier vo veľkom.

Niektoré túry dokonca dostali názov *Vo veľkom štýle*. Boli spontánnou oslavou túžby po stretávaní a spájaní sa ľudí so spoločnými záujmami – predovšetkým láskou k prírode a zvlášť k horám. Obyčajne bývali viacdenné a niekedy sa odchádzalo pod kopce na vozoch ťahaných koňmi, v zime na saniach. Súčasťou tých najslávnejších boli aj goralské kapely. Pravidelne sa na nich zúčastňovali velikáni poľskej kultúrnej scény, za všetkých – okrem veľkej trojky – spomeniem aspoň básnika a horolezcu Kazimierza Przerwu-Tetmajera, neskoršieho laureáta Nobelovej ceny za literatúru Henryka Sienkiewicza, a v tom čase veľkú európsku divadelnú herečku-divu s poľským aj americkým občianstvom Helenu Modrzejewskú. Rola milovníčky Zakopaného a vysokohorskej turistky jej neobyčajne pristala, lebo v nej mohla byť absolútne prirodzená a autentická. V prevažne mužskej spoločnosti bola krásna a slávna žena – špecializujúca sa na shakespearovské hrdinky – vysnívanou múzou. Veľkú úlohu zohrávala aj ako nositeľka emancipačného pokroku minimálne v problematike žena a voľný čas. Liezla po kopcoch, jazdila na koni a založila čipkársku školu – nehovoriac už o jej zásluhách na spropagovaní Zakopaného. Strávila v ňom medové týždne, dokonca si vo štvrti Antalówka postavila dom, ktorý sa stal vychýreným spoločenským salónom a trávila v ňom takmer každú dovolenku, hoci kvôli nej musela pricestovať až z Ameriky loďou (vtedy nestačilo kúpiť si letenku, veď len cesta na koči z neďalekého Krakova trvala dva dni).

Táto módna vlna vysokohorských túr – v najpozitívnejšom význame slovného spojenia módna vlna – presne zapadla do obdobia nástupu silnejúceho národného obrodenia. Často až do romantizujúcej podoby, a fenomén goralstva umocnený dychvyrážajúcou kulisou Tatier ho ešte viac podnecoval. Horskí vodcovia robili všetko pre bezpečnosť, pohodu a spokojnosť klientov, spalo sa na opustených salašoch a v prvých skromných prístreškoch – predchodcoch vysokohorských chát.

Občas aj „pod širákom“. Opekala sa baranina či jahňacina, konzumovali sa goralské syry, údeniny a slanina, pila sa pálenka. Muzika bola goralská a živá, atmosféra nabitá dobrosrdečnosťou a prajnosťou. Spalo sa málo, niekedy sa celá noc presedela pri ohni, a hlavne sa rozprávalo, filozofovalo o živote, spomínalo, žartovalo, alebo spoločnosť so zatajeným dychom počúvala magické rozprávania neveriteľných príbehov insitného filozofa Sabału s výzorom pohanského šamana. Nevie, či vtedy niekto z nich vôbec tušil, že zakladajú nádhernú tradíciu goralsko-umelecko-intelektuálneho stretávania sa pod Tatrami. Všetko – ako inak – vo veľkom štýle.

Bolo to zásadne dôležité pre budúce smerovanie a imidž Zakopaného, ale na neustále sa zvyšujúcej návštevnosti mal ešte oveľa väčší podiel jeho chýr miesta so zázračnými liečivými účinkami blahodarnej horskej klímy. Za posledných pätnásť

Zakopané - Krupówki

Ešte posledných desať kilometrov a po zapltení vstupu sme na mieste. Na konci Európy. Zaparkujeme na rozľahlom parkovisku pri nevýraznej fasáde nízkeho objektu, ktorý akoby bol postavený iba na zacláňanie toho najpodstatnejšieho – výhľadu severným smerom na nezapadajúce slnko. Jasné, finálny „majsterštok“ dokonalej dramaturgie.

Po vstupe do haly záhadnej budovy nám už vo výhľadoch na sever nebráni nič. Po rýchlom skontrolovaní pozície slnka je najdôležitejšou úlohou postaviť sa do radu na najbližšie premietanie úžasného filmu o Nordkappe. Dvadsaťminútový bravúrny dokument je pozoruhodným umeleckým záznamom štyroch ročných období na ostrove Magerøya a jeho ikonického mysu. Nemá žiadne slabé miesto, každá sekvencia je nabitá invenciou a všetku tú nádheru, poetiku a výtvarnosť

Polnoc na Nordkappe

kongeniálne šperkuje joik – starodávny sámsky spôsob spevu. V tomto prípade sámskej džezovej speváčky Mari Boine nad hypnotickým hudobným motívom.

Do pozorovania polnočného slnka ostávajú ešte dve hodiny – čas, ktorý sa dá najlepšie využiť prechádzaním sa po takmer rovinatej plató nad strmými útesmi mysu Nordkapp. Príroda nad sedemdesiatou rovnobežkou je už predovšetkým o ničím neobmedzených rozhľadoch, veľkých vodných plochách, nedramatických ďalekých obzorochoch... O krajine ako celku. Detailov je minimum, absolútne dominantnou materiálou je skala vo všetkých podobách.

V diaľke vidno dlhotánsky výbežok polostrova Nordkinn, občas sa na nekonečnej hladine hlboko pod mysom plaví elegantná výletná loď a vzdialenosť ju mení na dielik Lega. Iba 4 km západne je susedný mys Knifskjellodden, z ktorého musí byť excelentný pohľad na charakteristické kontúry „nášho“ Nordkappu, možno si ten pohľad niekedy doprajem. Všetci majú extrémne dlhé pavúcie tienie vďaka nízkemu slnku. Niektorí návštevníci sú zamestnaní stavaním skalných mužíkov. Inak je všade už len nedozerná hladina oceánu.

Počasie vyšlo parádne, teplota pred polnocou atakuje 7° C, čo sú pri bezvetří a vypulírovanej oblohe viac ako dokonalé podmienky. Pred polnočným vyvrcholením sa ešte vraciam do polyfunkčného komplexu, prejdem sa elegantnou predajňou suvenírov a dizajnerských spotrebných predmetov, obdivujem plagáty s rozfázovaným priebehom ne/zapadajúceho slnka a podzemnou chodbou o dve poschodia nižšie prichádzam k ultramodernej maličkaj kaplnke vysekanej do nórskej žuly. Hneď na prvú ma očarí a kým rozmýšľam, či z nej na mňa ide viac Le Corbusiera alebo Alvara Aalta, začujem tiché zvukové plochy akoby z diaľky a inej dimenzie, možno stratosféry. Miestami pripomínajú komunikáciu veľrýb, potom prechádzajú do dlhých klenutých tónov niekde pod spektrom ultrazvuku a vzápätí sklznú do meditatívneho módu v hlbších polohách. Vtedy sa mi rozsvieti: Jan Garbarek – špičkový nórsky saxofonista. V týchto polohách som ho doteraz nepoznal. Ideálne naladený odchádzam na vyvrcholenie objavovania polárnych fenoménov. Blíži sa polnoc.

Z podzemia vystupujem znova na plató a aj keď sa snažím videné vnímať v širších súvislostiach, v najbližších minútach sa centrom všetkého diania stáva